

Tensions geopolítiques entre les potències al Sahel

Actualment la regió del Sahel representa una cruïlla de reptes interrelacionats que han provocat conflictes, pobresa, i inseguretat, amenaçant la supervivència dels països africans. L'intervenció de diferents potències occidentals i la recent incursió d'actors russos i xinesos han iniciat una batalla geopolítica en segon pla, augmentant la inestabilitat en matèria de seguretat regional.

Violència, terrorisme, i conflictes endèmics

Les causes que han portat a l'escenari actual a la regió del Sahel tenen a veure amb factors multidimensionals i extremadament complexes. Les disputes identitàries, la mala governança, les tensions frontereres, el subdesenvolupament econòmic, i els efectes de la militarització han contribuït en gran mesura a l'esclat de conflictes armats inacabables i a l'auge de la violència i el terrorisme al Sahel.

La implicació d'una gran varietat d'actors amb diferents interessos ha afectat també a les dinàmiques del conflicte, esclatant a Mali i estenent-se posteriorment als estats veïns. La presència de grups armats/terroristes s'ha fet més forta durant l'última dècada, resultant en una creixent inestabilitat i constants cops d'estat. Les cèl·lules vinculades amb al-Qaeda o ISIS

competeixen amb altres grups, tractant d'imposar la seva voluntat política i/o religiosa per a establir nous règims de govern. Les freqüents alternances en el poder i les nombroses reformes inconstitucionals al *G-5 del Sahel* (Mauritània, Burkina Faso, Chad, Níger y Mali) durant els últims anys evidencien la gravetat del problema.

Aquest tipus de crisis s'ha manifestat amb anterioritat a d'altres països africans com a conseqüència de la colonització, però al 2012 Mali va arribar a un punt de deteriorament extrem que va causar un efecte contagi a tota la regió.

Des del començament, la gestió del conflicte va ser molt complicada, generant un gran desplaçament forçat de població civil i una crisi humanitària sense precedents. Les vulneracions de drets humans –execucions sumàries, detencions indiscriminades, segrestaments, reclutament de menors, abusos

sexuals, etc.— van ser dutes a terme per grups armats i també per les forces de seguretat, deixant als responsables impunes. En aquest últim any, les amenaces més greus han estat la inseguretat alimentària aguda i la falta d'accés a serveis d'aigua, sanejament i higiene.

Enfront el caos, la inseguretat, i el conflicte armat, hi ha hagut desplegaments de diferents estratègies de manteniment de seguretat i negociacions de pau. S'han prioritzat enfocaments de caràcter militar, posant en marxa missions *ad hoc* antiterroristes amb mandats cada cop més estrictes. A banda dels països afectats directament, les respostes han estat encapçalades per actors de la comunitat regional i internacional, principalment per l'ONU, la Comunitat Econòmica d'Estats de l'Àfrica Occidental (CEDEAO), i França. La presència d'Estats Units, la Unió Europea, Rússia, o la Unió Africana ha estat també notable, motivada per un interès estratègic.

Els esforços de l'ONU s'han canalitzat mitjançant una Missió Multidimensional Integrada d'Estabilització de les Nacions Unides a Mali (MINUSMA), que va començar a donar suport a les autoritats malianes al 2013 per aconseguir una pacificació. Actualment, la missió s'ha retirat després de la sol·licitud del Ministre d'Assumptes Exteriors de Mali al 2023. La presència de Nacions Unides es manté al país amb programes anteriors al desplegament de MINUSMA.

El rol del bloc occidental

Amb l'avanç de les organitzacions jihadistes, i a petició del govern i de l'exèrcit de Mali, França va desplegar tropes al país a principis de 2013. Amb l'acord del Consell de Seguretat de Nacions Unides, a l'*Operació Serbal* dels francesos es va sumar una missió militar encapçalada per països d'Àfrica Occidental, d'aquesta manera el conflicte. Poc després va arribar el suport material i amb efectius

de més països de la comunitat internacional, com Estats Units, Regne Unit, Alemanya i Espanya.

Al febrer de 2013, el Consell de la Unió Europea va establir la Missió de Formació de la Unió Europea a Mali. El seu objectiu era proporcionar entrenament militar a les forces a Mali, per reduir l'amenaça dels grups terroristes. Al 2014, la estratègia inicial va ser reemplaçada per l'*Operació Barkhane*, que comptava amb més tropes internacionals ampliant el seu focus geogràfic de Mali a tot el Sahel.

La presència militar europea i estatunidenca a la regió va augmentar amb una nova iniciativa establerta al 2017: la força *G5-Sahel*, composta per un total de 5.000 soldats de Mauritània, Mali, Chad, Burkina Faso i Níger. Finançada per la UE i els Estats Units, el seu objectiu era el combat contra el jihadisme i les xarxes de tràfic i migració illegal.

Amb el pas del temps, a Mali va créixer el sentiment de que les tropes de *Barkhane* no eren eficaces per contrarestar l'amenaça terrorista. El govern malià va canviar d'estratègia i va declarar estar disposat a negociar amb els líders jihadistes. El president Macron va advertir de que les tropes franceses es retirarien si la junta militar acudia a negociar. Finalment, va ser l'entrada del grup *Wagner* la que va accelerar la sortida de tropes franceses al 2022.

Després del cop d'Estat al juliol de 2023 a Níger, que va seguir al de Burkina Faso al 2022, les forces

de la UE i EEUU van ser expulsats d'aquests països, perdent a gairebé tots els seus aliats al Sahel. Només continua existint presència de l'OTAN en les bases militars franceses de Chad, el país més sòlid de la regió amb l'exèrcit més eficaç.

L'abandonament de la regió i la presència d'altres potències ha suposat un desafiament estratègic transcendental pel bloc Occidental. Arrel d'això, l'Aliança Atlàntica ha adoptat una nova estratègia, centrant-se en realitzar missions d'entrenament i assessorament a l'Àfrica i a l'Orient Mitjà. Aquest canvi respon a l'establiment de les forces russes i la influència xinesa a la zona. Com a resposta, la UE està estudiant imposar sancions a les milícies russes que, segons la Unió, desestabilitzen el Sahel.

Incursions de Rússia i Xina

Des de l'entrada de grups de mercenaris russos a Mali, Burkina Faso i Níger, les aliances entre Rússia i els països del Sahel s'han enfortit. Al mateix temps, el vincle de la regió amb Occident s'està dissipant després de l'abandonament de les tropes. Aquest canvi suposa una finestra d'oportunitat per a Rússia, que pretén ampliar la seva influència a l'Àfrica per inclinar la balança de control geopolític al seu favor. Fins ara, les accions d'apropament de Moscou semblen comptar amb el suport de l'opinió popular dels països del Sahel.

Tenint en compte el front obert de Rússia a la guerra d'Ucraïna i les sancions imposades pels països europeus, la intenció del govern de Putin sembla ser la de guanyar terreny d'influència mitjançant una maniobra envoltant des del flanc est al flanc sud. Alguns experts afirmen que les estratègies russes es basen en desestabilitzar la zona per posteriorment proporcionar el remei necessari pel caos creat per les seves pròpies milícies. Els russos han pres el relleu en termes d'oferir ajuda i instrucció als cossos militars de diversos països africans, freqüentment pecant de perpetrar la violència a les zones conflictives del continent.

Els interessos del Kremlin es centren en l'explotació de sectors concrets –recursos minerals i fonts d'energia– que abunden en la regió. Mitjançant l'ús de l'*Afrika Korps*, una estructura paramilitar creada pel Ministeri de Defensa rus, s'enceta una nova fase en l'exportació de seguretat de Rússia a l'Àfrica. Els buits al Sahel que ha deixat Occident, i especialment a Europa, els està aprofitant Rússia, utilitzant la desafecció creixent dels països africans cap a Europa i el seu passat colonial. Els estats africans que formaven part de l'antiga esfera d'influència francesa, ara aposten per Moscou.

Per una altra banda, Xina ha optat per la via econòmica per entrar al continent africà. El gegant asiàtic ha estat invertint durant els últims anys en infraestructures a regions com la del Sahel, amb la intenció d'exportar matèries primeres a canvi. La

tàctica de Xina consisteix en donar préstecs als seus aliats, i en cas de no poder retornar-los, es cobra l'import amb matèries primeres o adquireix la gestió de la infraestructura construïda en terres estrangeres mitjançant tècnics xinesos.

Tant Rússia com Xina han reafirmat les seves intencions de mantenir relacions estretes i igualitàries amb els països del Sahel, fent promeses d'ajuda al desenvolupament sense interferir en els assumptes interns dels estats. Aquestes condicions han resultat ser més atractives que els acords previs amb les potències occidentals, degut a que els estats africans prefereixen col·laborar amb actors que actuen a favor d'un "ordre mundial multipolar". Amb la influència de les potències no occidentals en augment i els interessos en joc a la regió, el Sahel podria trigar molt en aconseguir els nivells d'estabilitat i pacificació necessaris per acabar amb el terrorisme i la dependència. L'establiment de règimens democràtics i funcionals és encara una possibilitat remota.

Adriana Molina Isart

Graduada en Relacions Internacionals
Universitat Autònoma de Barcelona

Fonts de referència:

Buet, E. (2023, 9 d'agost). Las claves de los 10 últimos años de conflictos en el Sahel. *El Mundo*. Recuperat de <https://www.elmundo.es/internacional/2023/08/10/64d36e19e85ece50688b45b5.html>

Comité Español de Acnur. (2022, 3 de febrer). *¿Qué está pasando en el Sahel central? Claves para entender la crisis en la región*. eAcnur. Recuperat de <https://eacnur.org/es/actualidad/noticias/emergencias/que-esta-pasando-en-el-sahel-crisis>

Jerez, A. C. (2024, 5 de maig). Rusia y China avanzan en África mientras la OTAN baraja misiones de entrenamiento en el Sahel: «Una invasión rápida y silenciosa». *ABC.Es*. Recuperat de <https://www.abc.es/internacional/rusia-china-ganan-terreno-continente-africano-otan-20240505201533-nt.html>

Lechner, J. A., & Eledinov, S. (2024, 7 de febrero). Russia's Africa Corps takes over from the Wagner group. *Foreign Policy*. Recuperat de <https://foreignpolicy.com/2024/02/07/africa-corps-wagner-group-russia-africa-burkina-faso/>

Nacions Unides. (2023, 23 de maig). Tráfico ilícito en el Sahel: La ruta de las armas, el gas y el oro. *Noticias ONU*. Recuperat de <https://news.un.org/es/story/2023/05/1521207>

Nacions Unides. (2023b, 31 de desembre). Las últimas tropas de mantenimiento de la paz de la ONU, a punto de retirarse por completo de Mali. *Noticias ONU*. Recuperat <https://news.un.org/es/story/2023/12/1526817>

Nacions Unides. (2024, 6 de maig). Tráfico ilícito de drogas en el Sahel. *Noticias ONU*. Recuperat de <https://news.un.org/es/story/2024/05/1529546>

Naranjo, J. (2024, 6 de maig). Chad elige presidente con la pugna entre Rusia y Occidente como telón de fondo. *Ediciones EL PAÍS S.L.* Recuperat de <https://elpais.com/internacional/2024-05-06/chad-elige-presidente-con-la-pugna-entre-rusia-y-occidente-c-omo-telon-de-fondo.html>

- Navarro Milián, I., & Dosta Valdés, A. (juliol de 2022). Informe Sahel: Una década marcada por la inestabilidad en la triple frontera. *Institut de Drets Humans de Catalunya*. Recuperat de <https://www.idhc.org/es/publicaciones/informe-sahel-una-decada-marcada-por-la-inestabilidad-en-la-triple-frontera.php>
- Pichel, M. (2018, 8 de febrer). El cinturón del Sahel: El escondite del yihadismo que cruza África y preocupa cada vez más a Europa. *BBC News Mundo*. Recuperat de <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-42936259>
- Piqueras, J. J. P. (2023, 1 de desembre). El Sahel, epicentro mundial de la violencia yihadista. *El Día*. Recuperat de <https://www.eldia.es/opinion/2023/12/01/sahel-epicentro-mundial-violencia-yihadista-95320519.html>
- Piqueras, J. J. P. (2024, 7 de maig). El bucle saheliano. *El Día*. Recuperat de <https://www.eldia.es/opinion/2024/05/07/bucle-saheliano-102019008.html>
- Rizzi, A. (2024, 20 de març). El triángulo conflictivo que desgarró el corazón de África. *Ediciones EL PAÍS S.L.*. Recuperat de <https://elpais.com/internacional/2024-03-20/el-triangulo-conflictivo-que-desgarra-el-corazon-de-africa.html>
- Sahuquillo, M. R. (2024, 29 d'abril). La OTAN sondea abrir misiones de entrenamiento y asesoramiento en el Sahel y Oriente Próximo. *Ediciones EL PAÍS S.L.*. Recuperat de <https://elpais.com/internacional/2024-04-29/la-otan-sondea-abrir-misiones-de-entrenamiento-y-asesoramiento-en-el-sahel-y-oriente-proximo.html>
-

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**

Juliol 2024

Publicat per

**Asociación para las
Naciones Unidas
en España**

Amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.
